

شناسایی منابع مالی شهرداری ها و امکان سنجی تامین درآمدهای پایدار شهری (نمونه موردی سقز)

بارزان بهرامی^۱

ابراهیم حسن زاده^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۲۱ تاریخ چاپ: ۱۴۰۰/۰۳/۰۱

چکیده

هدف از انجام این پژوهش شناسایی منابع مالی شهرداری سقز و امکان سنجی درآمد پایدار می باشد نوع تحقیق حاضر کاربردی و روش بررسی توصیفی - تحلیلی است در روش میدانی اطلاعات و آمار درآمد شهرداری از منابع آمار درآمد وصولی شهرداری سقز گردآوری شد و همچنین مصاحبه با مسئولین مرتبط و مدیران شهری و غیره اطلاعات مورد نیاز کسب گردید. در نهایت کلیه اطلاعات به دست آمده از مطالعات میدانی و کتابخانه ای تلفیق کرده و در بررسی کیفی منابع درآمدی شهرداری سقز تکنیک SWOT به کار گرفته شده است، با استفاده از روش آماری، داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و سعی گردید تا با شناسایی منابع مالی شهرداری سقز به درآمدهای پایدار دست پیدا کند.

واژگان کلیدی

منابع مالی، امکان سنجی، شهر سقز

۱- کارشناس و کارمند شهرداری سقز، استان کردستان

۲- کارشناس ارشد حسابداری، کارمند شهرداری شهر سقز، استان کردستان

مقدمه

شهر ها امروزه بسیار پیچیده شده اند، مشکلات متعددی همچون آلودگی هوا، آلودگی صوتی، تولید انبوه زباله، دفن زباله های تولیدی، توسعه معابر و آسفالت، فضای سبز، بهداشت، فرهنگی و... شهرها را احاطه کرده اند به طوری که شهروندان را خسته کرده است؛ یکی از مسائل مهم شهرداری ها در سراسر جهان ایجاد منابع کافی درآمد و تامین هزینه خدمات شهری است. در ایران در دهه های اخیر مدیریت شهری به طور فزاینده ای با چالشهای فراوانی روبه رو بوده است که ناشی از عوامل گوناگون اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، اجرایی، مالی و حقوقی متعددی است. یکی از مشکلات و معضلات عصر حاضر رشد و توسعه سریع و شتابزده و بی رویه شهرها به واسطه رشد سریع جمعیتی است، که سبب ناپایداری و نایمنی در عرصه خدمات شهری می شود. مدیریت شهری را در این مسیر قرار می دهد که راهکارهایی برای دستیابی به توسعه پایدار اتخاذ کند، مهم ترین عامل، منابع پایدار شهری است، که از جمله مهمترین آن عوارض نوسازی و عمران شهری است. از دید اقتصاد شهری و با افزایش جمعیت شهری و ارتقاء انتظارات مردم نیاز به گسترش منابع مالی و درآمدی شهرداریها بیشتر می کند.

بنابراین در میان بخشهای مختلف مدیریت شهری، تامین منابع مالی و درآمدی شهرداری ها اهمیت ویژه ای دارد زیرا از یک سو کسب درآمد شهرداری ها تاثیر عمده ای در ارائه خدمات به شهروندان دارد و از سوی دیگر فقدان درآمد کافی نه تنها سبب عدم ایجاد خدمات ضروری در شهر می شود، بلکه اساساً اجرای تمامی طرحها و برنامه های شهری را با مشکل مواجه خواهد ساخت. اهمیت موضوع زمانی روشن می شود که بیش از ۹۵ درصد منابع مالی شهرداری ها از محل درآمدهای محلی درون شهرها تامین می شود و وابستگی به کمکهای بلا عوض دولتی کمتر از ۵ درصد است. به دنبال کاهش وابستگی درآمدی شهرداری ها به دولت و با توجه به تشدید مسائل و مشکلات شهرها در نتیجه رشد جمعیت و مهاجرت ها، حجم زیاد تقاضا برای خدمات شهری و اتکا شهرداری ها به درآمدهای ناپایدار شرایط کار را برای مجریان امور شهرداری ها دشوار کرده است. بنابراین عدم برخورداری از منابع درآمدی پایدار، برنامه ریزی مالی و بودجه ای شهرداری ها را مختل و با این روند منابع درآمدی فعلی جوابگوی هزینه های رو به افزایش شهرداری ها را در سال های آتی نخواهد کرد. بنابراین شهرداری ها به لحاظ ارائه خدمات به شهروندان، نیازمند درآمدی جدید و پایدار می باشند (عباسی کشکولی و باقری، ۱۳۸۷، ۱۹).

شهر سقز با توجه به قابلیت ها و فرصت های موجود از جمله؛ وجود ف کوه و دشتی مملو از فرصتهای طبیعی که شرایط مساعد جلب و جذب سرمایه را فراهم آورده، همچنین قرار گرفتن در مسیر پرتردد گردشگران و ترانزیت کالاهای اقتصادی به شهرها و استان های مهم و جاذبه های گردشگری فراوان؛ حایز موقعیت فیزیکی خاصی است که همین وجه تمایزها نگاهی بسی ملی را در چشم انداز توسعه می طلبد. برای رسیدن به توسعه پایدار اقتصاد و مدیریت مالی از مهمترین ارکان به حساب می آید، شهرداری سقز در سیستم مالی خود باید به مدیریت لازم دست

یابد تا بتواند به برنامه ریزی توسعه و برنامه ریزی شهری و توسعه عمران شهری پردازد؛ و باید پاسخگوی نیاز شهروندان و گردشگران باشد، این اهداف تنها به وسیله درآمد پایدار تحقق پذیر است.

مهم ترین سوالی که ذهن پژوهشگر را در این زمینه به خود متوجه ساخته این است که "با توجه به نو شهر که با وسعتی حدوداً ۱۷۱۷ کیلومتر مربع است اما شهری توریستی است چه راهکارهایی را می توان در جهت دستیابی به درآمدی پایدار ارائه داد؟

ایجاد شهرها و پیدایش شهرنشینی در ایران پیشینه ای طولانی دارد، ولی سابقه اداره شهرها توسط سازمانهای محلی (شهرداری ها) که مبتنی بر قوانین مکتوب و مشخص باشد به کمتر از یک قرن می رسد. به دلیل شرایط سیاسی، اقتصادی و اجتماعی و بر پایه تفکرات و سیاستهای متخذه، شکل گیری و توسعه شهرها دست خوش فراز و نشیب شده است.

افزایش رشد جمعیت شهری و گسترش مهاجرت از روستا به شهر و از شهرهای کوچک به شهرهای بزرگ از یک طرف بر جمعیت شهرها افزوده و از طرف دیگر باعث افزایش تعداد شهرها شده است. تحولات جمعیتی، اعم از مهاجرتها و افزایش میزان زاد و ولد و کاهش میزان مرگ و میر، مستقیماً بر شهرها و به تبع آن، بر شهرداری ها تاثیر گذاشته و شهرداری ها را در جهت انجام وظایف اصلی خود یعنی - توسعه و اداره شهرها و ارائه خدمات گوناگون - با مشکلات عدیده ای مواجه کرده است. بدیهی است اداره مطلوب شهرها، ارائه خدمات مناسب و به موقع، کنترل و هدایت پروژه های عمرانی، علاوه بر اعمال مدیریت صحیح توسط شهرداران، مستلزم داشتن منابع درآمدی لازم و کسب اعتبارات مکانی و هزینه صحیح آن می باشد.

کسب درآمد در شهرداری ها از اموری است تاثیر عمده ای در ارائه خدمات شهری به شهروندان دارد. اگر شهرداری ها نتوانند درآمدی کافی و پایدار به دست آورند، نخواهند توانست تاسیسات ضروری در شهر ایجاد و اداره کنند. هرچند که منابع مالی شهرداری ها به صور مختلف قابل حصول است اما همه آنها از خصوصیات درآمدهای پایدار برخوردار نیستند. پایدار در درآمدها مستلزم آن است که اولاً این اقلام از استمرار نسبی برخوردار باشند و ثانیاً حصول این درآمدها شرایط کیفی شهر را در معرض تهدید و تخریب قرار ندهد. از این رو دستیابی به روش های جدید تامین درآمدی پایدار و مطمئن و بدون تبعات ناگوار سیاسی، اقتصادی و اجتماعی نقش بسیار موثری در رضایت جامعه شهری

سرعت بخشیدن به توسعه و عمران محدوده های شهری و در نهایت مدیریت مطلوب شهرها خواهد داشت.

شهر سقز، شهری است با وسعتی ۱۷۱۷ کیلومتر مربع در غرب استان کردستان واقع شده است که به دلیل قرار گرفتن بین کوه و دشت، شرایط اقلیمی معتدل، قابلیت توریستی دارد و همچنین با وجود بندر و ترانزیت کالا شبکه ارتباطی فعالی را دارا می باشد. این شهر از لحاظ تاسیسات زیربنایی و راههای مواصلاتی و ارائه خدمات به شهروندان و

میهمانان و مسافران و همچنین توسعه عمرانی با مشکلات و مسائل مواجه می باشد، که با درآمدی پایدار می توان مشکلات را مرتفع ساخت.

اهداف تحقیق

هدف اصلی انجام این تحقیق، شناسایی منابع مالی شهرداری سقز و امکان سنجی درآمد پایدار می باشد.

اهداف فرعی این تحقیق عبارتند از:

شناخت منابع درآمدی شهرداری.

شناخت و دستیابی به روشهای جدید تامین منابع درآمدی پایدار و مطمئن.

ارائه پیشنهاد به منظور سرعت بخشیدن به توسعه و عمران محدوده های شهر سقز در نهایت مدیریت مطلوب شهر.

پیشینه تحقیق

در ابتدای مطالعه و تحقیق، در زمینه منابع درآمدی پایدار شهر سقز، سعی شده است تحقیق هایی را که تا کنون در این زمینه صورت گرفته مورد بررسی و مطالعه قرار دهیم. با توجه به تحقیقات انجام شده کمتر کسی در این زمینه تحقیق و پژوهشی در قالب درآمد پایدار منطقه انجام داده است؛ و بررسی های به عمل آمده بیانگر این است که در این زمینه تحقیق و کار پژوهشی به صورت مدون و علمی انجام نگرفته است؛ و شاید تازگی موضوع یکی از علت های اصلی باشد. بیشتر تحقیقات و کارهای پژوهشی صورت گرفته در زمینه های منابع مالی شهرداری متمرکز بوده است و معرفی درآمدهای پایدار انجام نگرفته است؛ و اگر بگویم که در طرح های تحقیقی مدیریت مالی، موضوع درآمد پایدار صحبتی به میان نیامده اغراق نکرده ایم.

در اوایل دهه ۷۰ شمسی تحولات جمعیتی، اعم از مهاجرتها و افزایش میزان زاد و ولد و کاهش میزان مرگ و میر، مستقیماً بر شهرها و به تبع آن، بر شهرداری ها تاثیر گذاشته و شهرداری ها را در جهت انجام وظایف خود مشکلات عدیده ای مواجه کرده است. بدیهی است اداره مطلوب شهرها، ارائه خدمات مناسب و به موقع، کنترل و هدایت پروژه های عمرانی، علاوه بر اعمال مدیریت صحیح توسط شهرداران، مستلزم داشتن منابع درآمدی لازم و کسب اعتبارات مکانی و هزینه صحیح آن می باشد. این امر مهم، دفتر برنامه ریزی عمرانی و وزارت کشور را بر آن داشت تا پروژه تقریباً تحت عنوان « بررسی شیوه های افزایش درآمد و کاهش هزینه های شهرداری ها » را تهیه و به مهندسان هامونپاد واگذار کند؛ این پژوهش در سال ۱۳۹۶ به اتمام رسید. از جمله مقالاتی که در زمینه منابع مالی وجود دارد می توان به اختصار مطرح نمود عبارتند از:

عباسی کشکولی و باقری کشکولی مقاله ای به عنوان « راههای تامین درآمد پایدار برای شهرداری های کشور » که در فصلنامه شهرداری ها در فروردین ۱۳۸۸ به چاپ رسیده است به مطالعه پرداخته است، که با توجه به تجارب کشورهای توسعه یافته و همچنین نظرات کارشناسان، به ارائه راهکارهای جدید تامین منابع پایدار برای شهرداری کشور پرداخته است.

سعید عابدین در کوش مقاله ای تحت عنوان "مدیریت مالی شهر" در فصلنامه مدیریت شهری در بهار ۱۳۹۲ به چاپ رسیده است، به مطالعه پرداخته است. مدیریت مالی شهر متکی به دو اصل مهم اهداف سازمان شهر در ارائه خدمات و کالاهای عمومی و تشخیص میزان و نوع خدمات و کالاهای عمومی عرضه شدنی برای ساکنان شهر است؛ و هزینه های شهر از طریق انواع مالیات و عوارض و کمکهای مالی و هدایا و بخش زمین و ساختمان (فروش تراکم ساختمانی، پروانه های ساختمانی و ماده ۱۰۰) تامین می شود

ابراهیم جمشیدزاده مقاله ای تحت عنوان "بررسی و تحلیل منابع درآمدی شهرداری های کشور طی سالهای ۱۳۹۶-۱۳۹۰" در ضمیمه شهرداری ها، مالیه ش هرداری در تیرماه ۱۳۹۲ به چاپ رسیده است. که ضمن معرف منابع درآمدی شهرداری های کشور، اقلام درآمدی آنها را مورد بررسی و تحلیل قرار داده است. عمده درآمد شهرداری ها درآمد عمومی است، که در چند وظیفه مهم هزینه می شود، وظیفه عمران شهری مهم ترین آنهاست و بیشترین درآمد بخش عمومی را به خود اختصاص می دهد.

ابراهیم جمشیدزاده مقاله ای تحت عنوان "بررسی و تحلیل هزینه ها اعتبارات شهرداری های کشور (طی سالهای ۱۳۷۹-۱۳۷۱ و ۱۳۶۶-۱۳۵۰)" گرد آوری کرده است، در فصلنامه مدیریت شهری در بهار ۱۳۹۲ به چاپ رسیده است

کل اعتبارات شهرداری ها از محل اعتبارات جاری و اعتبارات عمرانی تامین می شود. اعتبارات جاری شهرداری از کل اعتبارات در دوره مورد بررسی رو به رشد بوده است؛ اما سهم اعتبارات عمرانی شهرداری ها از کل اعتبارات، روندی کاهنده داشته است.

مقاله ای تحت عنوان "سیستم مدیریت مالی یکپارچه شهرداری ها" نوشته مارگارت بارتل، ترجمه محمد مهدی متوسلی به چاپ رسیده است. بهبود مدیریت مالی در حکومت های محلی است، که بر اساس تجاری که آمریکای لاتین به دست آورده، نوشته است. اجزای اصلی مدیریت مالی یکپارچه شامل بودجه بندی، حسابداری، مدیریت نقدینگی و بدهی است، اجزای فرعی شامل وضع عوارض، تحصیل وام و بخش مدیریت پرسنل است.

روش تحقیق

نوع تحقیق حاضر کاربردی و روش بررسی توصیفی - تحلیلی است. اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه ای و میدانی بدست آمده است. در روش کتابخانه ای با استفاده از فیش برداری سعی شده ابتدا آشنایی کلی با موضوع مورد نظر حاصل گردد. برای این منظور و همچنین در ارتباط با موضوعات مرتبط با مدیریت مالی شهری، با تهیه کتب و مجلات تخصصی مربوط به موضوع و با

مراجعه به کتابخانه های مختلف، شهرداری تهران، سازمان درآمد شهرداری تهران، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، شهرداری سقز، فرمانداری سقز و همچنین اینترنت و بانک های اطلاعاتی و شبکه های کامپیوتری، اطلاعات و داده های مورد نیاز جمع آوری و در این تحقیق استفاده شده است.

در روش میدانی اطلاعات و آمار درآمد شهرداری از منابع آمار درآمد وصولی شهرداری سقز گردآوری شد و همچنین مصاحبه با مسئولین مرتبط و مدیران شهری و غیره اطلاعات مورد نیاز کسب گردید. در نهایت کلیه اطلاعات به دست آمده از مطالعات میدانی و کتابخانه ای تلفیق کرده و در بررسی کیفی منابع درآمدی شهرداری سقز تکنیک SWOT به کار گرفته شده است، با استفاده از روش آماری، داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و سعی گردید تا با شناسایی منابع مالی شهرداری سقز به درآمدهای پایدار دست پیدا کند.

یافته ها

بررسی کمی درآمد شهرداری

جهت بررسی وضعیت درآمدی شهرداری نوشهر، یک دوره آماری ۵ ساله طی سالهای ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ مورد بررسی قرار گرفته است. مجموع درآمد شهرداری در سال ۱۳۹۴ به قیمت جاری معادل ۷۲۲،۳۱ میلیارد ریال بوده و تا سال ۱۳۹۸ روندی صعودی داشته است. درآمد شهرداری در سال ۱۳۹۵ به قیمت جاری معادل ۱۱۸،۳۹ میلیارد ریال بوده که نرخ رشد حدوداً ۳۰ درصد را به همراه داشته است که نسبت به سال گذشته یعنی سال ۱۳۹۴ حدود ۷ درصد رشد داشته است. در سال ۱۳۹۶ مجموع درآمد شهرداری ۰۶۱،۵۱ میلیارد ریال بود که نرخ رشد در این سال نسبت به سال گذشته ۵ درصد کاهش یافته یعنی نرخ رشد تقریباً معادل ۲۶ درصد می رسد. نرخ رشد درآمد شهرداری در سال ۱۳۹۸ به کمترین نرخ رشد می رسد یعنی حدود ۱۴ درصد که مجموع درآمد شهرداری به قیمت جار در این سال ۷۳،۴۳۸ میلیارد ریال می باشد که حدوداً نرخ رشد نسبت به سال گذشته ۱۱ درصد کاهش یافت. جدول شماره ۴-۱ درآمد شهرداری سقز را طی سالهای ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ به قیمت جاری نشان می دهد

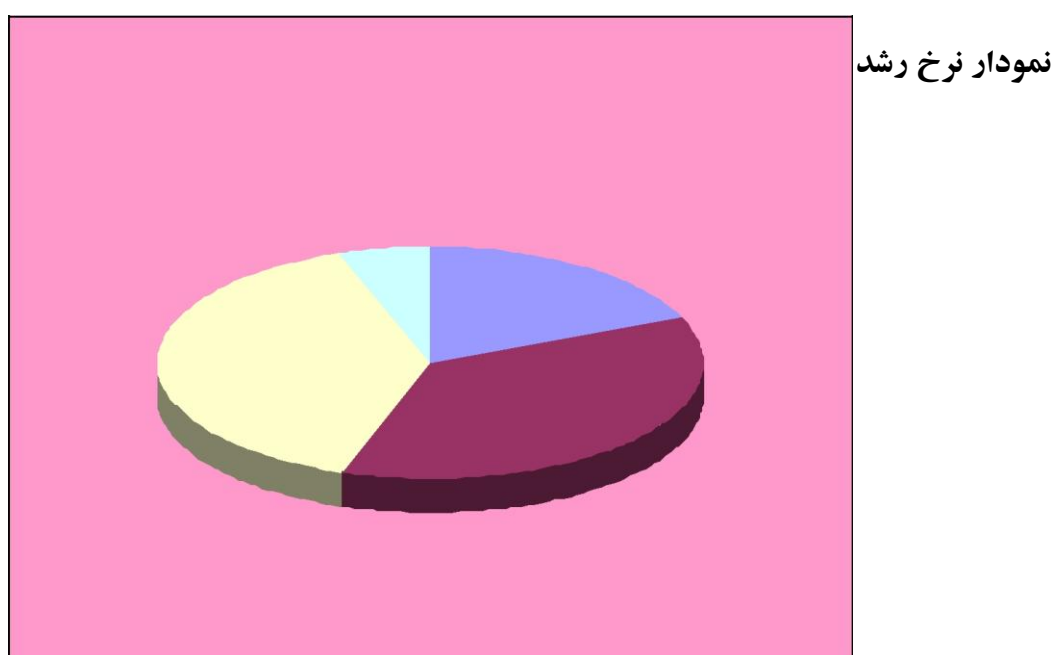
جدول شماره ۴-۱ مجموع درآمد شهرداری نوشهر را طی سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ به قیمت جاری

سال	کل درآمدهای عمومی	افزایش درآمدهای	نرخ رشد
	شهرداری به قیمت جاری	شهرداری به قیمت جاری	
۱۳۹۴	۶۰۴،۷۲۱،۳۱،۳۰۳	۳۰۸،۳۹۶،۷،۳۱۵	۲۳/۳
۱۳۹۵	۹۱۲،۱۱۷،۳۹،۶۱۸		
۱۳۹۶	۸۴۴،۰۶۰،۵۱،۱۱۱	۹۳۱،۹۴۲،۱۱،۴۹۳	۳۰/۵
		۰۱۷،۲۲۶،۱۳،۴۴۷	۲۵/۹

			۱۳۹۷
		۸۶۱,۲۸۶,۶۴,۵۵۸	
۱۴/۲	۸۳۹,۱۵۰,۹,۰۱۴		۱۳۹۸
		۷۰۰,۴۳۷,۷۳,۵۷۲	

منبع: بیلان درآمد و هزینه شهرداری سقز

نمودار شماره ۱ متوسط نرخ رشد درآمد شهرداری را طی سالهای (۱۳۹۸-۱۳۹۴)

به منظور تحلیل صحیح وضعیت درآمد شهرداری، درآمد شهرداری سقز را بر پایه شاخص های بانک مرکزی به قیمت ثابت محاسبه گردیده است.^۴ که در ذیل درآمد شهرداری بر اساس قیمت های ثابت طی سالهای ۹۴ تا ۹۸ پرداخته می شود.

ارقام به دست آمده از جدول شماره ۴-۱ نشان می دهد که درآمد شهرداری در سال ۱۳۸۴ معادل ۲۹۶,۴۲ میلیارد ریال بوده است. در سال ۱۳۹۵ درآمد شهرداری به قیمت ثابت به ۱۱۹,۴۵ میلیارد ریال رسید نسبت به سال گذشته افزایش یافته و متوسط نرخ رشد تقریباً ۶/۶ درصد را نشان می دهد. در سال ۱۳۹۶ درآمد شهرداری به قیمت ثابت تقریباً معادل ۰۶۱,۵۱ میلیارد ریال رسید که نرخ رشد آن به ۱۳ درصد افزایش یافت، روند افزایش رشد تا سال ۱۳۹۷ نیز ادامه دارد در این سال درآمد شهرداری تقریباً معادل ۲۳۱,۵۸ میلیارد ریال می باشد و نرخ رشد حدوداً ۱۴ درصد است، به بالاترین رشد در این پنج سال رسیده است.

در سال ۱۳۹۸ نسبت به سالهای گذشته میزان رشد کاهش فراوانی داشته است، که حدوداً ۲ درصد می باشد درآمد. شهرداری در آن سال تقریباً معادل ۴۶۴,۵۹ میلیارد ریال می باشد. درآمد شهرداری بر اساس قیمت ثابت

نسبت به سالهای گذشته خود افزایش چشمگیری نداشته است، بر طبق آمار بدست آمده نرخ رشد در سال ۱۳۹۷، ۱۴ درصد به ۲ درصد در سال ۱۳۹۸ تقلیل یافت.

تبدیل قیمت های جاری به ثابت در جداول درآمد شهرداری، بر اساس شاخص های تعیین شده بانک مرکزی برای سال پایه ۱۳۸۶ صورت گرفته است. شاخص کل تعیین شده برای هر کمک های از سالهای مورد بررسی عبارتند از شاخص ۷۵ برای سال ۱۳۸۴، شاخص ۸۶/۷ برای سال ۱۳۸۵، شاخص ۱۰۰ برای سال ۱۳۸۶، شاخص ۱۱۰/۴ برای سال ۱۳۸۷، شاخص ۱۲۳/۵ برای سال ۱۳۸۸.

تبدیل قیمت های جاری به ثابت بر اساس رابطه زیر صورت گرفته است:

$$\text{قیمت جاری در سال مورد نظر} \times ۱۰۰ = \text{قیمت ثابت در سال مورد نظر}$$

شاخص کل تعیین شده بانک مرکزی در سال مورد نظر

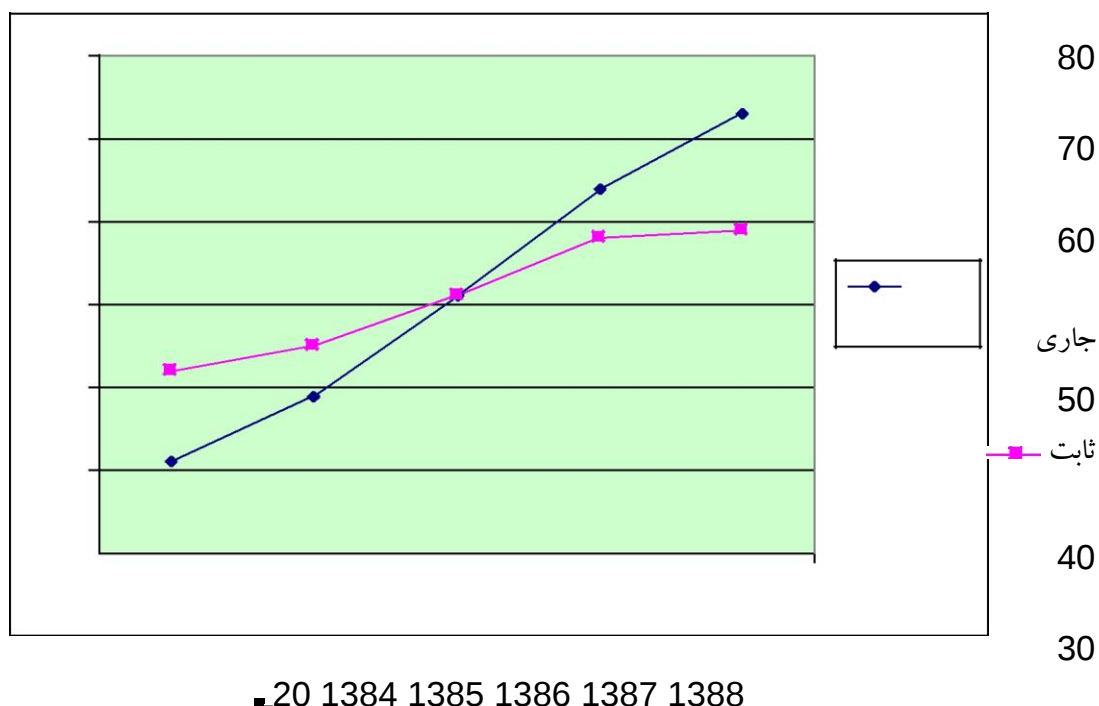
جدول شماره ۲ درآمد شهرداری سقز را طی سالهای ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ به قیمت ثابت نشان می دهد.

جدول شماره ۲ مجموع درآمد شهرداری نوشهر را طی سالهای ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ به قیمت ثابت

سال	کل درآمدهای عمومی شهرداری به قیمت ثابت	نرخ رشد
۱۳۹۴	۴۷۲,۲۹۵,۴۲,۴۰۴	۶/۶
۱۳۹۵	۶۹۹,۱۱۸,۴۵,۶۷۵	
۱۳۹۶	۸۴۴,۰۶۰,۵۱,۱۱۱	۱۳/۱
۱۳۹۷	۸۵۲,۲۳۰,۵۸,۸۶۰	۱۴
۱۳۹۸	۷۲۵,۴۶۳,۵۹,۱۵۹	۲/۱

نمودار ۳-۴ درآمدهای شهرداری سقز بر حسب قیمت جاری و ثابت طی سالهای (۱۳۹۴-۱۳۹۸) را نشان می دهد.

نمودار ۳-۴ درآمدهای شهرداری سقز بر حسب قیمت جاری و ثابت طی سالهای (۱۳۹۴-۱۳۹۸)

براساس ماده ۲۹ آیین نامه مالی شهرداری ها مصوب ۱۲ / ۴ / ۱۳۴۶، درآمدهای شهرداری به طور کلی به هفت طبقه به شرح زیر تقسیم می شود:

درآمدها ناشی از عوارض عمومی (درآمدهای مستمر)

درآمدها ناشی از عوارض اختصاصی

بهای خدمات و درآمدهای موسسات انتفاعی شهرداری

درآمدهای حاصله از وجوه و اموال شهرداری

کمکهای اعطایی دولت و سازمانهای دولتی

اعانات و کمکهای اهدایی اشخاص و سازمانهای خصوصی و اموال و دارایی هایی که به طور اتفاقی، یا به موجب قانون به شهرداری تعلق می گیرد.

۷ سایر منابع تامین اعتبار

در ادامه این قسمت اقلام درآمدی شهرداری سقز مورد بررسی و تحلیل قرار می گیرد.

منابع درآمد شهرداری طبق آیین نامه مالی شهرداری

بر اساس اطلاعات جدول شماره ۳-۴ در صفحه بعدی نشان داده می شود، منابع درآمد شهرداری طبق آیین نامه مالی شهرداری به ۷ گروه تقسیم شده است.

گروه اول، شامل درآمد های ناشی از عوارض عمومی است. که درآمد شهرداری سال ۱۳۹۴ به قیمت جاری تقریباً معادل ۴۸۸،۱۸ میلیارد ریال است، رقم درآمد در سال ۱۳۹۵ افزایش یافته به ۷۹۹،۲۵ میلیارد ریال رسید در سال ۱۳۹۵ نرخ رشد ۳۹/۵ درصد رسید. در سال ۱۳۹۶ رقم درآمدی حدوداً به ۳۲۵،۳۶ میلیارد ریال می رسد و نرخ رشد آن ۴۰/۸ درصد می رسد. در سال ۱۳۹۷ نرخ رشد ۲۷/۳ نشان می دهد نسبت به سالهای گذشته رشد کمتری داشته است. در سال ۱۳۹۸ درآمد گروه اول تقریباً معادل ۲۶۵،۴۶ میلیارد ریال می رسد متوسط نرخ رشد ۶/۵ درصد است که کمترین سهم رشد را در این گروه به خود اختصاص داده است، بالاترین نرخ رشد در سال ۱۳۹۶ معادل ۴۰/۸ می باشد.

گروه دوم، شامل درآمد های ناشی از عوارض اختصاصی است. درآمد شهرداری سال ۱۳۹۴ به قیمت جاری تقریباً معادل ۵۹۶،۲ میلیارد ریال است، رقم درآمد در سال ۱۳۸۵ افزایش یافته به ۰۱۰،۴ میلیارد ریال رسید در سال ۱۳۹۵ نرخ رشد ۵۴/۵ درصد می باشد. سال ۱۳۹۶ رقم درآمدی افزایش ۱۱/۴ درصدی دارد قیمت جاری تقریباً معادل ۴۶۷،۴ میلیارد ریال بدست می آورد. روند افزایشی درآمد در سال ۱۳۸۷ ادامه دارد که به نرخ رشد ۲۵/۸ می رسد اما در سال ۱۳۹۸ افزایش چشمگیر می یابد و به ۷۰/۶ درصد می رسد که بالاترین نرخ رشد در این گروه در همین سال می باشد، کمترین سهم رشد در این گروه سال ۱۳۹۶ به خود اختصاص داده است.

گروه چهارم، شامل درآمدهای حاصله از وجوه و اموال شهرداری است. در این گروه فراز و نشیبهای زیادی در درآمد شهرداری رخ می دهد. درآمد شهرداری سال ۱۳۹۴ به قیمت جاری تقریباً معادل ۲۴۰،۵۹ میلیون ریال است رقم درآمد در سال ۱۳۹۵ افزایش چند برابری می یابد و معادل ۸۹۸،۱۴۶ میلیون ریال و نرخ رشد ۱۴۸ درصد می رسد، اما در سال ۱۳۸۶ با رشد منفی ۱۷/۹- روبرو می شود، در سال ۱۳۹۷ با قیمت معادل ۳۴۷ میلیون ریال با نرخ رشد ۱۸۷/۷ درآمد قابل توجهی را در این گروه کسب کرد و بالا ترین نرخ رشد در همین سال می باشد. در سال ۱۳۹۸ بازهم با نرخ رشد منفی ۴۵/۹- و با درآمدی معادل ۱۸۸ میلیون ریال روبرو می شویم.

گروه پنجم، شامل کمکهای اعطایی دولت و سازمانهای دولتی و شهرداری است. کمکهای دولتی در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ صورت گرفته و از سال ۱۳۹۶ به بعد دیگر دولت کمکی نکرده است. در سال ۱۳۹۴ مبلغی تقریباً ۸۷۴،۱ میلیارد ریال درآمدی برای شهرداری کسب شد، در سال ۱۳۹۵ این مبلغ کاهش یافت و تقریباً به معادل ۵۴۲،۵۴۰ میلیون ریال رسید و متوسط نرخ رشد آن ۷۱/۱- می باشد.

جدول شماره ۴-۴ رشد سالانه درآمد شهرداری سقز، بر اساس کدهای درآمدی به قیمت جاری طی سالهای ۱۳۹۴-
۱۳۹۸ (درصد)

کد درآمدی	عنوان درآمدی	سال					میانگین رشد
		۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	
۱۰	درآمدها ناشی از عوارض عمومی	---	۳۹/۵	۴۰/۸	۲۷/۳	۶/۵	۲۸/۵
۲۰	درآمدها ناشی از عوارض اختصاصی	---	۵۴/۵	۱۱/۴	۲۵/۸	۷۰/۶	۴۰/۵
۳۰	درآمدهای مؤسسات انتفاعی شهرداری	---	-۱۵/۲	۴۷	۶۲	۱۱۲/۷	۵۱/۶
۴۰	درآمدهای حاصله از وجوه و اموال شهرداری	---	۱۴۸	-۱۷/۹	۱۷۸/۷	-۴۵/۹	۶۸
۵۰	کمکهای اعطایی دولت و سازمانهای دولتی	---	-۷۱/۱	---	---	---	-۷۱/۱
۶۰	اعانات و کمکهای اهدایی و دارایی ها	---	-۲۳/۲	۸۰/۲	۶۲/۵	-۲۰/۵	۲۴/۷
۷۰	سایر منابع تامین اعتبار	---	۵۷/۵	-۵۹/۲	-۳۸/۶	۱	-۹/۸

بعد از محاسبه و تحلیل اقلام درآمد شهرداری نوشهر بر پایه قیمت جاری، محاسبه برپایه قیمت ثابت نیز انجام شده است. در جدول شماره ۴-۵ درآمد شهرداری نوشهر بر اساس کدهای اصلی درآمدی برپایه قیمت ثابت طی سالهای ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۸ نمایش داده می شود که طبق آیین نامه مالی شهرداری در هفت طبقه مانند جدول شماره ۴-۵ تقسیم بندی شده است و قیمت های هر گروه بر پایه قیمت ثابت محاسبه گردیده است و همچنین نرخ رشد آن هم بر اساس قیمت ثابت محاسبه گردیده است. گروه اول، شامل درآمد های ناشی از عوارض عمومی به قیمت ثابت است. طبق آمار بدست آمده، نرخ رشد آن در سال ۱۳۹۴، ۱۹/۵ درصد است در حالیکه با قیمت جاری معادل ۳۹/۵ درصد است، تفاوت چشمگیر ملاحظه می شود. در سال ۱۳۹۵ نرخ رشد معادل ۲۳/۳ درصد می باشد در سال ۱۳۹۶ نرخ رشد به ۷/۹ درصد کاهش یافت می یابد در سال ۱۳۹۷ به رشد منفی معادل ۴/۴ درصد می رسد، در حالیکه قیمت جاری معادل ۶/۵ درصد است و منفی نمی باشد.

تحلیل هزینه های شهرداری سقز

همان گونه که طی دو دهه اخیر، درآمد شهرداری ها از منابع مختلف افزایش یافته، هزینه شهرداریها نیز افزایشی متناسب با آن و در بسیاری موارد به مراتب بیش از آن داشته است. افزایش فعالیتهای خدماتی و توسعه فعالیتهای عمرانی شهرداری ها که طی دهه اخیر شتابی فزونی داشته است، مستلزم صرف میلیاردها ریال اعتبار می باشد. توسعه فیزیکی شهرها و افزایش وسعت، ضرورت به کارگیری نیروی انسانی بیشتر برای توسعه خدمات و سایر فعالیتهای را باعث شده، در نتیجه در حال حاضر بخش قابل توجهی از درآمد شهرداری ها صرف هزینه های پرسنلی در رده های مختلف شغلی از کارگران ساده، ماهر، نیمه ماهر تا سطوح کادر اداری، خدمات، نیروهای متخصص و کارشناس در رشته های مختلف می شود.

شروع فعالیتهای شهرداری ها و سازمانها وابسته به آنها و حجم عظیم فعالیتهای عمرانی و خدماتی شهرداری ها، ضرورت تجهیزات شهرداری ها و تشکیلات وابسته به آنها به انواع ماشین آلات، ابزار مورد نیاز افزایش تامین هزینه های مربوط به پرداخت غرامت به مالکان اراضی واقع شده در طرحهای توسعه شهری و صدها مورد دیگر، شهرداری ها را با مشکلات بسیاری مواجه نموده است. سیر صعودی نرخ تورم طی دهه اخیر، تاثیر مضاعفی بر هزینه های شهرداری ها داشته است. خرید برخی ماشین آلات، قطعات یدکی مرتب با تجهیز سازمانهای آتش نشان و دواير اطفای حریق شهرداری ها و ... شهرداری ها را ناگزیر به روی آوردن به شیوه های مختلفی جهت کسب درآمد نموده است. چندین برابر شدن قیمت انواع ماشینها، قطعات، مصالح، تجهیزات، دستمزدها، انواع سوخت، مواد و لوازم مصرف شدنی، ... شهرداری ها را با مشکلات اساسی مواجه ساخته است که علی الخصوص در سال های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ سبب افزایش سریع هزینه های شهرداری سقز شده است. سیر صعودی هزینه های خدمات شهری و خدمات اداری و ایجاد تاسیسات درآمدزا (هزینه های سرمایه ای) در طی این سالها محسوس تر به نظر می رسد.

تحلیل درآمد شهرداری سقز

اشاره شد که گستره فعالیت‌های شهرداری های کشور با توجه به شرح وظایف و شرایط کنونی آنها، به گونه ای است که برای انجام هریک از وظایف اصلی و فرعی سرمایه گذاریهای کلان باید توسط خود شهرداری ها انجام گیرد. به عنوان مثال، حفاظت شهرها در مقابل حریق و یا سیل، مستلزم صرف هزینه های بسیار ارزی و ریالی می باشد و یا تنظیف شهرها، و یا ایجاد معابر جدید، بزرگ راهها، پلها، آسفالت معابر، پرداخت غرامت و صدها فعالیت دیگر شهرداری ها، بدون در اختیار داشتن اعتبارات و یا درآمدهای کافی ناممکن خواهد بود. به سخن دیگر، اداره شهرها و اعمال مدیریت شهری کارا مستلزم در اختیار داشتن منابع درآمدی مستمر، مطمئن و بدون تبعات سوء، می بایست به عنوان یکی از مهمترین مسائل اداره شهرها مورد توجه قرار گیرد.

در این خصوص شهرداری ها، به منظور اداره شهر، به طریقی سعی در کسب درآمدهای مختلفی نموده اند، ولی توجه و تحلیل کافی و یا مطالعه لازم در جهت ایجاد درآمدهای مطمئن و موثر کمتر انجام پذیرفته است. لذا به رغم آن که بسیاری از شهروندان از عوارض و پرداختهای مختلف به شهرداری ها ناراضی هستند، مشکلات مالی شهرداری ها جهت تامین بسیاری از هزینه های جاری و عمرانی به قوت خود باقی است.

در بخشهای قبلی به وضعیت درآمدی و هزینه های موجود شهرداری ها از منابع مختلف و روند افزایش یا کاهش آنها طی سال های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ پرداخته شده است. در این قسمت تحلیل لازم بر عملکرد منابع مالی موجود، به عمل خواهد آمد.

بررسیهای به عمل آمده در طی دوره پنج ساله ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ درآمد شهرداری سقز نشان می دهد بیشترین منابع درآمدی شهرداری سقز عوارض می باشد، تقریباً میانگینی معادل ۶۵ درصد از کل درآمد شهرداری را به خود اختصاص داده است. در عین حال که عوارض بر ساختمان ها و اراضی بیشترین سهم را در بودجه شهرداری نوشهر دارد، بر اساس آمار درآمدی شهرداری نوشهر در سال ۱۳۹۸ از محل عوارض بر ساختمان ها و اراضی تقریباً معادل ۴۰ میلیارد ریال به قیمت جاری و عوارض بر پروانه های ساختمانی ۳۰ میلیارد ریال به قیمت جاری دریافتی داشته است، این واقعیت نشان می دهد، بیش از نیمی از درآمد شهرداری سقز وابسته به فعالیت‌های بخش مسکن می باشد و با توجه به نوسانهای مقطعی این بخش، رکود و رونق بخش مسکن در کلیه فعالیت‌ها و امور شهرداری موثر بوده است. اما در خصوص این منبع درآمدی باید اشاره کرد که برخی از منابع درآمدی (عوارض) مانند عوارض نوسازی می تواند از روند مشخصی تبعیت کند ولی برخی دیگر مقطعی و بسیار تاثیر پذیر می نمایند. از این دست است عوارض بر تراکم مازاد، که با افزایش وسعت و حجم شهر و اشباع شدن منطقه گسترش شهر، دستخوش تغییر زیادی می شود.

نوعی دیگر از عوارض، شامل عوارض بر ارتباطات و حمل و نقل است، که به نوعی عوارض مستمر با نوسانهای محدود می تواند مطرح باشد. این نوع عوارض سهم قابل توجه از درآمدهای شهرداری نوشهر را به خود اختصاص داده است. از این گروه منابع درآمدی، بهاء خدمات بندری است، شهرستان نوشهر، شهر بندری می باشد، بیشترین

سهم درآمدی را دریافت می کند و معمولاً با تورم نیز همگام است. به طور مثال بها خدمات بندری در سال ۱۳۹۸ تقریباً معادل ۵ میلیارد ریال به قیمت جاری درآمد کسب کرده است.

دومین منبع درآمدی شهرداری سقز، درآمدهایی که از عوارض اختصاصی وصول می یابد. درآمدهای این بند عمدتاً وصولی توسط شهرداری و موسسات است. سهمیه عوارض وصولی متمرکز در سال ۱۳۹۸ مبلغی معادل ۵۰٫۸ میلیارد ریال وصولی داشته است؛ و همچنین وصولی توسط شهرداری و سایر موسسات نیز حدوداً ۲۰٫۱ میلیارد ریال وصولی داشته است.

عوارض بر پروانه ها، کسب و فروش، تفریحات نیز که یکی از منابع عمده درآمدی شهرداری نوشهر است، در عین حال که سهم بالایی از درآمد شهرداری را به خود اختصاص داده است. نحوه وصول مناسبی دارد و معمولاً با تورم همگام است. در واقع این منبع درآمدی، با تغییرات اقتصادی کشور و افزایش تورم تغییر می کند. شهر نوشهر فاقد سینما و نمایش است و عوارض از این بابت به دست نمی آورد.

نتیجه گیری

در فرآیند هر تحقیق علمی، محقق برای دستیابی به نتایج مورد نظر خود، مراحل مختلفی را طی می کند. اما آنچه بیش از همه مورد توجه و دقت قرار می گیرد، مرحله نتیجه گیری می باشد. در واقع نتیجه گیری مرحله ای است که پژوهشگر از ابتدا تا انتهای تحقیق به دنبال آن است. در این بخش از تحقیق همه نتایج مشخص می گردد و خلاصه ای از ایده ها را که حاصل تحقیق است، شامل می شود و در صورتی که نتیجه گیری مطلوب نباشد، کار تحقیقی حاصل مطلوبی نخواهد داشت.

تامین منابع مالی از مهم ترین وظیفه شهرداری هاست و درآمدزایی پایدار یکی از دغدغه هایی است که شهرداری ها در سال های اخیر با آن روبرو هستند. هرچند که منابع مالی شهرداری به صور مختلف قابل حصول است اما همه آنها از خصوصیات درآمدهای پایدار برخوردار نیستند، درآمد های پایدار بدین معناست که درآمد از منابعی و به گونه ای کسب شود که حقوق آیندگان پایمال نشود، کیفیت زندگی کاهش نیابد، منابع حیاتی برای استفاده نسل های آتی از بین نرود و نباید شرایط کیفی و زیست محیطی شهر را در معرض تهدید و تخریب قرار دهد.

بنابراین شهرداری ها به عنوان یک نهاد عمومی که مسئولیت مدیریت و اداره شهرها را بر عهده دارد با استفاده از تجارب کشورهای توسعه یافته باید اتکای خود به درآمدهای ناپایدار کم کرده و از طریق افزایش سهم درآمدهای پایدار در اقلام درآمدی خود به ارائه کالا و خدمات مورد نیاز شهروندان مبادرت ورزد در غیر اینصورت در درازمدت با چالشهای متعددی در مدیریت شهری مواجه خواهد بود و فضای کالبدی دچار تخریب و آسیب فراوانی خواهد شد.

درآمدزایی شامل دو بخش است: اولاً کسب درآمد بیشتر، ثانیاً کاستن از بار هزینه ها. کسب درآمد بیشتر برای شهرداری به کمک افزایش منابع درآمدی، ارائه خدمات جدیدتر و متنوعتر توسط شهرداری و بهره برداری کارآمدتر از منابع انجام پذیر است. کاستن از هزینه ها نیز به کمک حذف دوباره کاری ها، کاهش هزینه های مربوط به مراسم ها، جوان

سازی بدنه شهرداری، افزایش پویایی سازمانی و ایجاد هسته های خلاق و نوآور صورت می گیرد. به این شکل با ترازویی روبرو می شویم که در یک کفه آن هزینه ها و در کفه دیگر درآمدهای شهرداری قرار دارند. هرچه کفه هزینه ها به صورت منطقی سبکتر شود و کفه درآمدها سنگینتر شود شهرداری سازمانی ثروتمند خواهد بود. هرچند درآمد شهرداریها در سالهای اخیر از طریق اخذ عوارض گوناگون و دیگر منابع از رشد قابل توجهی برخوردار بوده است اما متقابلاً هزینه های آن نیز افزایش یافته و امروزه دستیابی به روشهای جدید و پیش بینی منابع درآمدی مطمئن و پایدار و تعدیل هزینه های شهرداری دغدغه اصلی مدیران و برنامه ریزان امور شهری از جمله شوراهای اسلامی شهرها و شهرداران می باشد. سئوالی که ذهن بیشتر شهرداران را در سالهای اخیر به خود مشغول کرده، این است که منابع درآمدزای پایدار برای شهرداری کدامند؟

تجربه کشورهای موفق نشان می دهد که شهرداری های آنها در ابتدا مطالعاتی را در زمینه قابلیت های خاص هر شهر برای درآمدزایی انجام داده اند.

بایستی توجه کرد که هر شهری، چه کوچک و چه بزرگ، از قابلیت های خاصی برخوردار هستند که اگر بر اساس آنها برنامه ریزی شود، می تواند به منابع درآمدی پایدار دست پیدا کند.

بررسیهای به عمل آمده از درآمد شهرداری سقز در طی دوره پنج ساله ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۸ نشان می دهد بیشترین منابع درآمدی شهرداری سقز عوارض می باشد، تقریباً میانگینی معادل ۶۵ درصد از کل درآمد شهرداری را به خود اختصاص داده است. در عین حال که عوارض بر ساختمان ها و اراضی و عوارض بر پروانه های ساختمانی بیشترین سهم را در بودجه شهرداری نوشهر دارد، این واقعیت نشان می دهد، بیش از نیمی از درآمد شهرداری نوشهر وابسته به فعالیتهای بخش مسکن می باشد.

منابع

- ✓ بارتل، مارگات؛ سیستم مدیریت مالی یکپارچه شهرداری ها؛ ۱۳۹۲؛ ترجمه محمد مهدی متوسلی، مالیه شهرداری، ضمیمه شماره ۵۰، ویژه نامه شماره ۸.
- ✓ بهرامی، پورهنک، بودجه شهرداری و برنامه ریزی در شهرداری های ایران، ۱۳۸۹؛ سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور.
- ✓ جمشید زاده، ابراهیم؛ بررسی و تحلیل منابع درآمد شهرداری های کشور طی سال های ۱۳۸۱-۱۳۸۹، ۱۳۹۰؛ ترهان مرکز مطالعات برنامه ریزی شهری سازمان شهرداری های کشور،
- ✓ جوان، جعفر؛ جغرافیای جمعیت ایران، ۱۳۸۰؛ جهاد دانشگاهی مشهد
- ✓ عابدین درکوش، سعید؛ درآمدی بر اقتصاد شهر، ۱۳۹۰؛ مرکز نشر دانشگاهی
- ✓ عباس کشکولی؛ محمد علی و باقری کشکولی؛ علی؛ راههای تامین درآمد پایدار شهری برای شهرداری های کشور، ۱۳۹۵؛ ماهنامه شهرداری های، سال دهم، شماره ۹۸.